

физического лица, признанного судом безвестно отсутствующим; погашение налоговой обязанности посредством зачета соответствующей суммы по другому излишне уплаченному или взысканному налогу.

Список использованной литературы:

1. Азаревич Д.И. Физические лица как правовые субъекты // Записки Императорского Новороссийского университета / Под ред. А.А. Кочубинского. – Одесса, 1883. – Т. 38; Анненков К.Н. Система русского гражданского права. – 3-е изд. – СПб., 1910. – Т. 1: Введение и общая часть.
2. Евтушенко В. Ф. Правовое положение налоговых агентов: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2006.
3. Кучеров И.И. Налоговое право России: Курс лекций. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2006.
4. Налоговое право России: Учебник для вузов / Отв. ред. Ю.А. Крохина. – 2-е изд., перераб. – М., 2005.
5. Налоговое право России: Учебник для вузов. – М., 2006.
6. Налоговый кодекс Украины // Официальный вестник Украины. – 2010. – № 92. – Т. 1. – Ст. 3248.
7. Нода Е.В. Ликвидация юридических лиц по законодательству Российской Федерации: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2005.
8. Практическая налоговая энциклопедия / Под ред. А.В. Брызгалова. – М., 2005 – 2006. – Т. 11: Общие положения об ответственности за совершение налоговых правонарушений.
9. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права. – 7-е изд. – СПб., 1909.
10. Финансовое право Российской Федерации / Отв. ред. М.В. Карасева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2006.
11. Цыпкин С.Д. Правовое регулирование налоговых отношений в СССР. – М., 1955.

Поступила в редакцию 20.04.2011

ТКАЧЕНКО Л.І., здобувач
(Київський національний університет
внутрішніх справ)

УДК 346.543.1

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ**

Розглянуто проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності, проаналізовано чинні в Україні нормативно-правові акти в сфері інвестування та запропоновано шляхи вдосконалення законодавства у даному напрямку.

Ключові слова: *правове регулювання, інвестиційна діяльність, інвестування.*

Рассмотрены проблемы правового регулирования инвестиционной деятельности, проанализированы действующие в Украине нормативно-правовые акты в сфере инвестирования и предложены пути совершенствования законодательства в данном направлении.

Ключевые слова: *правовое регулирование, инвестиционная деятельность, инвестирование.*

In the article the problems of the legal adjusting of investment activity are considered, operating normatively-legal acts of Ukraine are analysed in the sphere of investing and the ways of perfection of legislation are produced in this direction.

Keywords: *legal regulation, investment activity, investment.*

Ефективність соціально-економічного розвитку України, формування ринкових відносин значною мірою обумовлені належною інвестиційною політикою, станом та перспективами правового регулювання суспільних відносин у сфері інвестиційної діяльності. Тому подальші структурні реформи української економіки вимагають істотного вдосконалення законодавчого забезпечення. Проте аналіз чинних в Україні законодавчих і нормативно-правових актів свідчить про недосконалість правового регулювання інвестиційної діяльності. У зв'язку з цим постає нагальна потреба в систематизації, уніфікації та гармонізації інвестиційного законодавства, яку можна забезпечити лише шляхом прийняття єдиного у цій сфері нормативно-правового акта – Інвестиційного кодексу.

Слід зазначити, що правове регулювання інвестиційних відносин досить стабільно є

предметом наукових досліджень. Важливий внесок у розвиток цієї галузі зробили О. Вінник, В. Коссає, О. Кібенко, Д. Федорчук, В. Полатай, Р. Шишка, Ю. Атаманова, В. Рогожин та ін. Однак досі проблематика законодавчого регулювання інвестиційної діяльності комплексно і предметно не розглядалась, адже вчені зосереджували увагу лише на окремих сторонах інвестиційних правовідносин або окремих їх різновидах.

Метою цієї статті є аналіз інвестиційного законодавства, його систематизація та необхідність прийняття Інвестиційного кодексу України як засобу підвищення ефективності правового регулювання інвестиційних відносин.

Зазначимо, що зміст та сутність правового регулювання інвестицій полягає в становленні правових норм (умов і гарантій), що визначають взаємовідносини суб'єктів інвестиційної діяльності.

Суб'єктами інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави через свої інститути, господарські товариства (компанії) і корпорації, фінансово-кредитні установи та інші функціональні учасники.

Процес інвестування складний за своїм правовим характером, оскільки його суб'єкти вступають у різного роду суспільні відносини. Інвестиційну діяльність регулюють норми різних галузей права: державного, адміністративного, цивільного, фінансового, земельного, трудового, кримінального та ін. Отже, такий предмет правового регулювання, як інвестиційна діяльність має міжгалузевий характер.

Так, норми конституційного права визначають загальний правовий статус і загальні засади діяльності іноземних громадян та осіб без громадянства на території України. У Конституції України (ст. 35) зазначено, що іноземним громадянам та особам без громадянства в Україні гарантуються передбачені законом права та свободи [1]. Аналіз змісту Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» визначає основні права іноземців, серед яких і право на інвестиційну та підприємницьку діяльність. Іноземці мають право займатися в Україні інвестиційною, а також зовнішньоекономічною та іншими видами підприємницької діяльності, передбаченими законодавством України [2]. При цьому, що надзвичайно важливо, вони мають такі самі права і обов'язки, як і громадяни України, якщо інше не впливає з Конституції та законів України.

Однією з галузей права та законодавства, які також використовуються як засіб державного управління інвестиціями, є адміністративна галузь. Це пояснюється широтою такої форми державної діяльності, як державне управління. В адміністративному законодавстві виділяються нормативні акти, які містять загальні норми, що регулюють процес управління, та нормативні акти, дія яких обмежується більш вузькими рамками, зокрема, нормативні акти, що регулюють державне управління інвестиційною діяльністю.

До групи нормативних актів, що містять спеціальні норми, якими регламентуються суспільні відносини в сфері державного управління інвестиційною діяльністю, входять, наприклад, Концепція регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 1995 р. № 384) [3], положення про міністерства і відомства (в тій частині, де вони безпосередньо визначають функції конкретних міністерств та відомств щодо державного управління інвестиційною діяльністю) та ін.

Значну роль у регулюванні інвестиційної діяльності відіграє цивільне право. Суб'єктами інвестиційної діяльності, як вже зазначалось вище, є фізичні особи (у тому числі суб'єкти підприємницької діяльності), а також юридичні особи, переважно приватного права, включаючи в окремих випадках складні організаційно-правові форми так званих інституціональних інвесторів (комерційні банки, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії тощо). Це свідчить про те, що Цивільний кодекс України є важливим законодавчим актом у регулюванні зазначеної приватноправової категорії «особистих правових відносин, заснованих на юридичній рівності, свободі волевиявлення, майновій самостійності їх учасників».

Слід зазначити, що і держава, і територіальні громади за своїм правовим положенням є суб'єктами різноманітних інвестиційних правовідносин. Однак юридичні особи публічного права відповідно до ст. 81 ЦКУ, зокрема їх правовий статус, не є предметом регулювання Цивільного кодексу України.

Разом з тим Господарський кодекс України, сформулювавши у ст. 10 зміст інвестиційної політики держави, зупинився на загальних засадах правового регулювання окремих різновидів

інвестиційних відносин: на інноваційній діяльності (глава 34 ГКУ), іноземних інвестиціях (глава 38 ГКУ) і деяких інших, що, однак, не утворюють системного регулювання складного й важливого типу суспільних економічних відносин [4, с. 114-117].

Деякі аспекти інвестиційної діяльності регулюються нормами фінансового права, як-от: державне інвестування, бухгалтерський облік, звітність, митне, податкове та валютне регулювання інвестиційних відносин.

Суспільні відносини, що виникають у результаті здійснення інвестиційної діяльності, регулюються також нормами земельного права. Зокрема, придбання інвесторами майнових прав на землю та інші природні ресурси має свої особливості і регулюється Земельним кодексом України, Лісовим кодексом України, Водним кодексом України, Кодексом України про надра та іншими законодавчими актами.

Певне місце у регулюванні інвестиційної діяльності на території України займають також норми трудового права, які знаходять відображення у Кодексі законів про працю України та інших законодавчих і підзаконних нормативних актах.

Важливого значення в регулюванні інвестиційної діяльності набувають норми кримінального права. Це зумовлено тим, що постійно зростає кількість злочинів у економічній, фінансово-кредитній, підприємницькій сферах, а норми кримінального права встановлюють відповідальність за такого роду злочини [5, с. 34].

Правове регулювання інвестиційних відносин викликало необхідність формування і становлення інвестиційного права. На думку О.М. Вінника, інвестиційне право – це підгалузь господарського права, що регулює інвестиційні господарські відносини за участю інвесторів та інших учасників інвестиційної діяльності із застосуванням методів правового регулювання, притаманних господарському праву, та базується на інвестиційному законодавстві як підгалузі господарського законодавства. Таким чином, інвестиційному праву властиві такі ознаки:

- наявність самостійного предмета правового регулювання – відокремленої групи господарських відносин, що мають назву інвестиційних;
- усвідомлення суспільством і державою необхідності та значущості інвестиційних відносин у системі господарських відносин і прийняття законодавчого рішення про правове регулювання цих відносин;
- наявність методів правового регулювання, аналогічних методам регулювання господарських відносин взагалі.

Завданням інвестиційного права є системне правове забезпечення інвестиційної діяльності, яка здійснюється на професійній основі. Таке забезпечення є однією з основних умов ефективного розвитку економіки країни. Правове регулювання інвестиційної діяльності можна охарактеризувати в цілому як інструмент (механізм, засіб) забезпечення організованості і законності в інвестиційних відносинах.

Водночас прийнято спеціальні закони, які загалом або значною мірою регулюють інвестиційну діяльність, у тому числі й іноземних інвесторів. Це, зокрема, закони України: „Про режим іноземного інвестування”, „Про захист іноземних інвестицій в Україні”, „Про інвестиційну діяльність”, „Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків”, „Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб’єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження”, „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)”, „Про інноваційну діяльність”, „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”. Крім того, низка рамкових законів містять окремі норми, що регулюють інвестиційну діяльність.

Проте слід звернути увагу, що правовий режим комплексу суспільних відносин з приводу інвестування з України визначається не законами України, а низкою підзаконних нормативно-правових актів, що в сучасних умовах є неприпустимим.

Отже, постійний розвиток та ускладнення суспільних відносин змушують законодавця створювати акти, не вдаючись до проблематики їх систематизації та структурно-ієрархічної побудови. Однак із часом практика нормозастосування виявляє численні дефекти та невідповідність такого законодавства. Тому наступним кроком у нормотворчій діяльності є гармонізація та уніфікація накопичених нормативно-правових джерел.

Подальші структурні реформи української економіки вимагають істотного вдосконален-

ня законодавчого забезпечення. Вищезазначене дозволяє констатувати, що на сьогоднішній день інвестиційну діяльність в Україні регулює ціла низка нормативних документів, проте окремі їх норми дублюють або навіть вступають у протиріччя один з одним (Закони України “Про інвестиційну діяльність”, “Про режим іноземного інвестування”, “Про захист іноземних інвестицій в Україні”). Однак найбільшою «бідою» українського законодавства є його нестабільність. Надходження інвестицій в економіку України напряму залежить від законодавчих гарантій і прав, що надаються зарубіжному інвестору, і практики їх вживання, що склалася. Велика кількість доповнень і змін, які вносяться в основоположні закони у сфері інвестування, оподаткування і підприємництва, не сприяють створенню впевненості в завтрашньому дні у потенційних інвесторів. Тому іноземні та вітчизняні інвестори не поспішають вкладати свої капітали в українську економіку, оскільки тут законодавчо не врегульовані «правила гри» для великого бізнесу. Крім того, інвесторів нерідко доводиться робити непростий вибір між одержанням прибутку й дотриманням норм чинного законодавства.

Ця проблема може бути вирішена тільки прийняттям єдиного документа – Інвестиційного кодексу України, що врегулює різні аспекти інвестиційної діяльності. Ухваленням цього кодексу вдасться систематизувати всі законодавчі акти в сфері інвестування та зробити їх дієвими. Якщо подивитися з законодавчої точки зору, то здається, що всі закони в нас існують, але вони не працюють ефективно.

Кодифікація сприятиме посиленню стабільності законодавства, створенню чіткої системи нормативних актів, що базуватиметься на науковому фундаменті та забезпечуватиме оптимальну узгодженість між чинними нормами; у свою чергу, це дозволить вирішити два взаємопов’язані завдання – вдосконалення і змісту, і форми законодавства [6, с. 388].

Ми погоджуємося з думкою, що кодифікація законодавства є найвищою формою систематизації, адже вона не тільки є засобом усунення дефектів та спрощення використання джерел законодавства, а і засобом та нагодою модернізації змісту законодавства, знаходження синергетичних ефектів впливу нормативного регулювання на суспільні відносини [7, с. 175-185].

Прийняття Інвестиційного кодексу України є важливим кроком удосконалення інвестиційного законодавства та правового регулювання інвестиційної безпеки. Адже захист інвестицій як комплекс організаційних, технічних, а насамперед правових заходів спрямований на створення умов, які сприяють збереженню інвестицій, досягненню цілей внесення інвестицій, ефективній діяльності об’єктів інвестування та реінвестування, захисту законних прав та інтересів інвесторів, у тому числі права на отримання прибутку від інвестицій.

Слід зазначити, що бурхливий розвиток законодавства у цій сфері протягом останніх років привів до фактичного утворення доволі об’ємного масиву нормативних актів, що містить у собі ознаки, притаманні ієрархічній системності. Суспільна важливість інвестиційних відносин визначається тим, що вони є обов’язковою складовою будь-яких підприємницьких відносин. У зв’язку з цим вимоги до якості законодавчого регулювання в цій сфері, його відповідності викикам часу є дуже високими.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 04.02.94 р. (зі змін та доп.) // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3929-12>.
3. Концепція регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 384 від 1.06.1995 р.
4. Кудрявцева В. До проблеми кодифікації інвестиційного законодавства України // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 11 – С. 114-117.
5. Чернадчук В.Д. Інвестиційне право України: Навч. посіб. – Суми, 2001.
6. Общая теория государства и права: В 3 т. / Отв. ред. М.Н. Марченко. – М., 2001.
7. Кудрявцева В. Концептуальні засади кодифікації інвестиційного законодавства України // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2009. – № 17. – С. 175-185.

Надійшла до редакції 09.02.2011

